Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., Suppl. 2: 43-46, 1988

Adatok a Sár-hegy pöszörlégy-faunájának ismeretéhez (Diptera: Bombyliidae)

TÓTH Sándor
Zirc, Bakonyi Természettudományi Múzeum

ABSTRACT: (Data to the bee-fly fauna of Sár-hegy /Diptera: Bombyliidae/) - The paper demonstrates the occurrence of 22 Bombyliidae species on the nature conservation area of Sár-hegy, neighbouring Gyöngyös (Hungary), on the basis of the investigations which had been made there. The enumerated data are totally new for the Sár-hegy fauna.

Hazánk Bombyliidae faunája viszonylag jól ismert, bár erre a Diptera családra is jellemző, hogy sok még az olyan kisebb-nagyobb tájegység, melyről a legutóbbi időkig egyetlen adatunk sincs. Ezek közé tartozik a Gyöngyös melletti Sár-hegy is. Ezen a területen a gyöngyösi Mátra Múzeum által szervezett "A Mátra és a Cserhát természeti képe" program keretében végeztem az 1970-es évek közepétől gyűjtéseket. E munka során a Sár-hegyről 22 Bombyliidae fajt sikerült kimutatni, mely a hazánkban élő fajoknak közel egyharmada. A 22 faj azonban bizonyára nem jelenti a Sár-hegy teljes faunáját, további rendszeres gyűjtések újabb fajok előkerülését eredményezhetik.

A hazai Bombyliidakról kevés önálló faunisztikai közlemény jelent meg (TÓTH 1973, 1978). Ezeken kívül adatokat találhatunk még (egyéb Diptera családok fajai mellett) a szerző néhány cikkében (TÓTH 1964, 1966, 1975), továbbá régebbi munkákban is (THALHAMMER 1899, BARTAL 1906, PILLICH 1911, 1914, MIHÁLYI 1953).

A dolgozatban felsorolt adatok teljes egészében a saját gyűjtéseim. Ezért a gyűjtő nevét az egyes adatoknál külön nem jelölöm. Ugyanakkor utalok arra, ha az állat Malaise-csapdába (Mcs.) került.

A FAJOK JEGYZÉKE

Conophorus virescens FABR.: Hazánkban általánosan elterjedt, jellegzetes tavaszi, nyáreleji pöszörlégy, mely főleg a Lepidium draba virágzása idején egyes években a Sár-hegyen is gyakori. 1974. V. 23., 3♂ 2♀, 1977. VI. 25., 3♂ 8♀, 1983. V. 6., 1♂ 5♀.

Phthiria pulicaria MIK.: Sík és hegyvidékeinken szórványosan előfordul, de nem gyakori. A Sár-hegyen Malaise-csapdába repült egyetlen példánya. 1982. VII. 6., 1♀ (Mcs.).

Bombylius ater SCOP.: Domb- és hegyvidékeinken szórványosan gyakori, a sík vidékről csak kevés helyről ismert pöszörlégy. Leggyakrabban Thymus virágok körül gyűjthetjük. A Sár-hegyen nem ritka, főleg Malaise-csapdába került több példánya. 1974. V. 23., 2♂ 1♀, 1977. VI. 25. 3♀, 1983. V. 6., 5♂ 3♀ (Mcs.).

Bombylius cinerascens MIK.: Hazánk domb- és hegyvidékein gyakori, különösen a Bakony hegységben gyűjtötték sok helyről (TÓTH 1973). A Mátrában az eddigi vizsgálatok alapján ritkának mondható. A Sár-hegyen is csak egy alkalommal sikerült gyűjteni. 1980. VI. 22., 1♂.

Bombylius discolor MIK.: Elsősorban domb- és hegyvidékeinken gyakori. Bizonyára a Mátrában sem ritka, de valószínűleg a tavaszi gyűjtések hiányzanak onnan, ezért a Mátrából alig van irodalmi adat (TÓTH 1978). A Sár-hegy faunájából sem hiányzik, főleg április-májusban fogható, elsősorban a Pulmonaria officinalis és a Pulmonaria mollissima virágok körül. 1974. V. 23. 2♂ 1♀, 1980. VI. 21., 7♂ 2♀, 1983. V. 6., 13♂ 9♀.

Bombylius fimbriatus MEIG.: Gyakori hegy- és dombvidéki pöszörlégy, mely az előző fajhoz hasonlóan a Pulmonaria fajok virágán, továbbá a Glechoma hederacea virágok körül rajzik. A Sár-hegyen nem gyakori, Malaise-csapdával gyűjtöttük egyetlen példányát. 1983. V. 6., 1♀.

Bombylius fulvescens WIED.: Szórványosan előforduló, nagyobb számban csak ritkán gyűjthető faj. Nagyon kedveli a tarlóvirágot (Stahys annua), olykor más ajakos növényeken (Labiatae) is megtalálható, elsősorban nyíltabb terepeken. A Sár-hegyen egy alkalommal sikerült rábukkannom. 1974. V. 23., 1♀.

Bombylius major L.: Hegy- és dombvidékeinken rendszerint nagy számban rajzik, főleg a Pulmonaria fajok virágai körül. A hazai Bombyliidae anyag kvantitatív feldolgozása során a faj 12,65 %-os részesedésével a második helyre került gyakoriság szempontjából. A Mátrából ennek ellenére egyetlen adattal szerepel az irodalomban (TÓTH 1978). Ez bizonyára a tavaszi gyűjtések hiányával magyarázható.

1. ábra. Hemiphentes morio L.

2. ábra. Bombylius ater L.

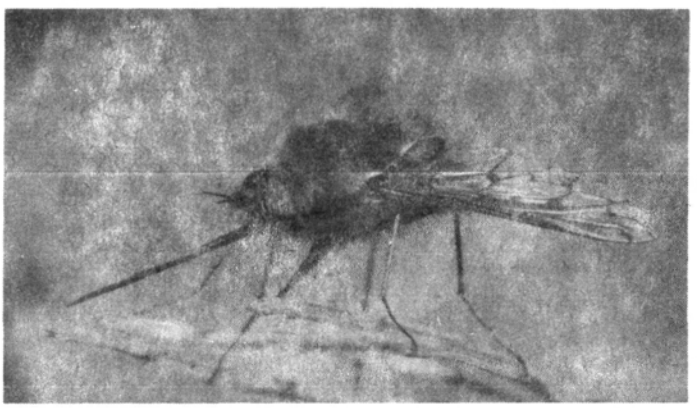

3. ábra. Bombylius medius L.

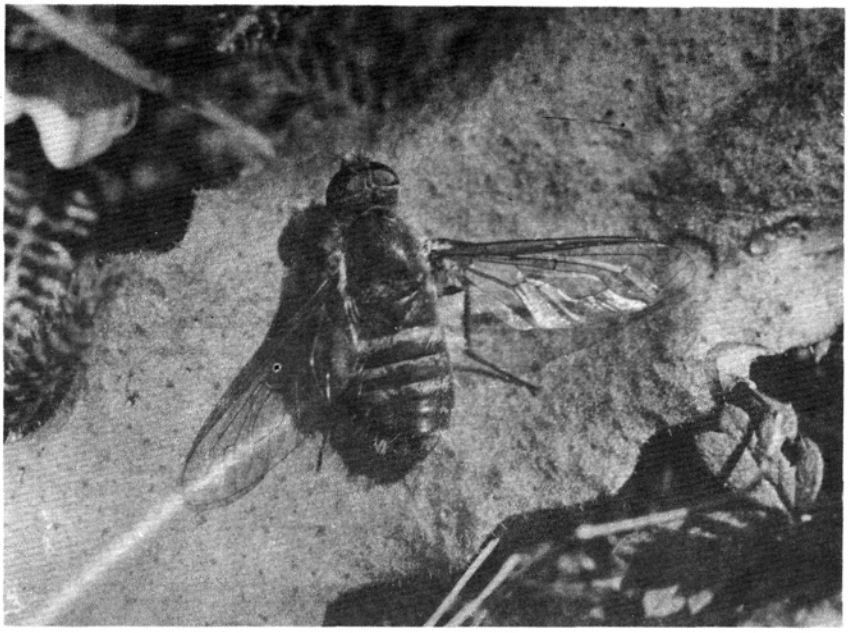

4. ábra. Villa hottentotta L.

A Sár-hegyen a megfelelő időszakban (elsősorban április végén és május elején) nagyobb számban is fogható. Több alkalommal került Malaise-csapdába is. 1974. IV. 23., 2♂ 1♀, 1980. VI. 21., 4♂ 5♀ (Mcs.), 1983. V. 8., 8♂ 6♀.

Bombylius medius L.: Hazánkban általánosan elterjedt gyakori faj, mely főleg erdei tisztásokon, erdőszéleken gyűjthető virágzó Pulmonaria fajok körül. Valószínűleg a Mátrában is gyakoribb, mint amilyennek az eddigi gyűjtések alapján látszik. A Sár-hegy gyakoribb pöszörlegye, természetesen a megfelelő időben, elsősorban májusban végzett gyűjtések során rendszerint előkerült. 1974. V. 23., 1♂ 2♀, 1983. V. 6., 3♂ 1♀, 1983. VI. 8., 4♂ 1♀.

Bombylius nubilus MIK.: Domb- és hegyvidékeink állata, de szórványos előfordulású. Korábban csak a Bakonyban (sok lelőhely), a Bükkben és a Pilis egy pontján gyűjtötték (TÓTH 1978). Ezért a Sár-hegyen való előfordulása faunisztikailag figyelemreméltó adat még akkor is, ha ez az utóbbi területen egyetlen példánya került csak elő. 1974. V. 23., 1♀.

Bombylius pictus PANZ.: Hazánkban szórványosan fordul elő. A Sár-hegyen egyetlen példányát sikerült megfigyelni kakukkfüvön (Thymus). 1983. VI. 9., 1♂.

Bombylius venosus MIK.: Domb- és hegyvidékeinken nem ritka, de életmódjáról keveset tudunk. A Sár-hegyen 3 példányát fogta a Malaise-csapda. 1983. VI. 8., 3♀ (Mcs.).

Systoechus sulphureus MIK.: Inkább a sík vidékeinkre jellemző, de a hegyvidékeinken sem hiányzik. Kedveli a Lytrum fajok virágát, a Sár-hegyen is ezen gyűjtöttem egy alkalommal. 1979. VIII. 4., 1♀.

Lomatia belzebul FABR.: Ritkán előkerülő, valószínűleg hegy- és dombvidékeinken élő pöszörlégy. Hazánkban eddig csak júniusban gyűjtötték. Azon kevés Bombyliidae faj közé tartozik, melyet régebbi irodalom alapján ismerünk a Mátrából, Parádról (Fauna Regni Hungariae = Thalhammer). A Sár-hegyen egyetlen példányát Malaise-csapdával gyűjtöttem. Itteni előfordulása faunisztikai szempontból figyelemreméltó adat. 1983. VI. 9., 1♀ (Mcs.).

Lomatia sabaea FABR.: Főleg domb- és hegyvidékeinken fordul elő, elsősorban erdei utakon, tisztásokon, ahol különösen galajon (Galium) és fészkes virágokon (Compositae) gyűjthető. A Sár-hegyen nem gyakori. 1974. VIII. 9., 2♂, 1977. VI. 25., 1♀.

Anthrax anthrax SCHRK.: Domb- és hegyvidékeinken szórványos előfordulású, mindig csak egyesével gyűjthető. A Sár-hegyen erdei úton a földön, illetőleg kövön pihenő példányait fogtam. 1979. VIII. 4., 1♀, 1980. VI. 24., 1♀, 1983. VI. 8., 2♂.

Athrax trifasciata MEIG: var. leucogaster WIED.: Főleg domb- és hegyvidékeinken található, előfordulása azonban szórványos. A Sár-hegyen ritka, egyetlen példányát Malaise-csapdával gyűjtöttem. 1983. VI. 8., 1♀.

Exoprosopa jacchus FABR.: Domb- és hegyvidékeinken, erdős, ligetes területeken, erdei utakon, tisztásokon található. Feltűnően tarka rajzolatu szárnyáról könnyen felismerhető. A Sár-hegyen nem gyakori, itt pipitér (Anthemis) virágján gyűjtöttem. 1982. VII. 6., 1♂ 2♀.

Exoprosopa minos MEIG.: Szórványos előfordulású, az Alföldön gyakoribb (bár ott már évek óta nem sikerült gyűjtenem). A Sár-hegy faunájából sem hiányzik, bár eddig csak egyetlen példánya került elő Eryngium campestre virágjáról. Megemlítem, hogy a Mátrából (Parád) a Fauna Regni Hungariae közli előfordulását. 1979. VIII. 4., 1♀.

Hemipenthes morio L.: A legközönségesebb, a legnagyobb példányszámban gyűjthető pöszörlegyünk (bár az utóbbi mintegy 10 évben ennek is észrevehetően csökkent a száma). Az Alföldön csak szórványosan található. Az irodalomban (TÓTH 1978) viszonylag sok adata szerepel a Mátrából. A Sár-hegyen is a leggyakoribb Bombyliidae faj, melyet egyeléssel és Malaise-csapdával egyaránt több alkalommal sikerült gyűjteni, napsütötte erdei utakon, erdei tisztásokon, erdőszéleken. 1974. V. 23., 3♂ 6♀, 1974. VIII. 9., 2♂, 1977. VI. 25., 1♂ 6♀, 1979. VIII. 4., 1♀, 1980. VI. 24., 5♂, 2♀, 1982. VII. 6., 3♂, 2♀, 1983. VI. 8., 15♂ 28♀ (Mcs.).

Hemipenthes velutinus MEIG.: Domb- és hegyvidékeinken szórványosan előfordul az előző fajhoz hasonló élőhelyeken. A Sár-hegyen ritka, egyetlen példányát Malaise-csapdával gyűjtöttem. 1983. VI. 8., 1♂ (Mcs.).

Villa hottentotta L.: A sík és hegyvidékeinken egyaránt előforduló gyakori pöszörlégy. Erdős, ligetes helyeken, gyakran a csupasz földön, vagy a talajon fekvő száraz faleveleken pihen, mindig napsütésben. Különféle ernyősvirágzatú növényeken táplálkozik. A Sár-hegyen sem ritka. Több példányát gyűjtöttem Daucus carota virágzatán, illetőleg erdei úton is. 1974. VIII. 9., 2♂ 1♀, 1979. VIII. 4., 1♀, 1980. VI. 24., 1♀, 1983. VII. 9., 2♂, 1♀.

IRODALOM

BARTAL A. (1906): Adatok Magyarország légyfaunájához - Rovartani Lapok, 13: 119-223.

MIHÁLYI F. (1953): Diptera (in Székessy: Bátorliget élővilága) p. 318-324.

PILLICH F. (1911): Adatok Simontornya Diptera faunájához - Rovartani Lapok, 18: 183-187.

PILLICH, F. (1914): Aus der Arthropodenwelt Simontornyás, p. 132.

THALHAMMER J. (1899): Bombyliidae - in Fauna REgni Hung., 3: 27-29.

TÓTH S. (1964): Adatok a Tardi-patak völgye dipteráinak ismertetéséhez I. Bombyliidae és Tabanidae - Rovartani Közlem., 17: 67-73.

TÓTH, S. (1966): Neue Angaben zur Diptera fauna des Theiss-Tales. - Tiscia, 2: 107-112.

TÓTH S. (1973): Adatok a Bakony hegység pöszörlégy faunájának ismeretéhez (Diptera: Bombyliidae) - A Veszprém Megyei Muz. Közlem., 12: 457-466.

TÓTH S. (1975): Adatok az Észak-középhegység Diptera faunájához I. Tabanidae, Bombyliidae. - Fol. Hist.-nat. Mus. Matr., 3: 69-79.

TÓTH S. (1977): Pöszörlegyek-Bombyliidae, Ablaklegyek-Scenopinidae, Magyarország Állatvilága, 14., Diptera I. (12), pp. 1-86.

TÓTH S. (1978): Ökológiai és faunisztikai adatok Magyarország pöszörlégy-faunájának ismeretéhez (Diptera: Bombyliidae) - A Veszprém Megyei Múzeumok Közlem., 13: 35-56.

Dr. TÓTH Sándor
Bakonyi Természettudományi Múzeum
H-8420 ZIRC
Rákóczi tér 1.